

Lieksan kaupunki

Esiopetuksen
opetussuunnitelma

Hyväksytty Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunnassa 15.6.2016.
hyvinvointilautakunnassa 15.11.2022 § 161 ja 6.6.2023 § 98 ja 17.6.2025 § 96

Päivitetty

Sisällys

Sisältö	2
1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.....	4
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	4
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	5
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	6
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	6
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	7
Lieksa	8
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	9
Lieksa	10
2.3 Arvoperusta	10
Lieksa	11
2.4 Oppimiskäsitys	11
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	12
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	12
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	13
Monilukutaito	13
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	13
Osallistuminen ja vaikuttaminen	13
2.6 Paikallisesti päätettävät asiat	14
Lieksa	14
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri	15
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	15
Lieksa	20
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	20
Lieksa	21
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	22
Yhteistyö esiopetuksessa.....	22
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	22
Yhteistyö siirtymävaiheissa.....	23
Lieksa	24
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat	24
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	25
4.1 Monipuoliset työtavat	25
Lieksa	26
Työtapojen kehittäminen Lieksassa.....	26
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	26
Lieksa	28
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	28

Ilmaisen monet muodot	30
Kielten rikas maailma.....	31
Minä ja meidän yhteisömme	33
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	35
Kasvan, liikun ja kehityn	37
Lieska	39
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	39
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	40
Kaksikielinen esiopetus.....	40
Laajamittainen kaksikielinen esiopetus	41
Suppeampi kaksikielinen esiopetus	41
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat	42
Lieska	42
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki	42
5.1 Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.....	43
Lieska	43
5.1.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	45
5.1.2 Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen	46
Lieska	47
5.2 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.....	50
Lieska	53
5.3 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen	55
5.3.1 Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi	56
Lieska	57
5.3.2 Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma	58
Lieska	59
5.3.3 Tukea koskeva päätös.....	60
Lieska	61
5.4 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö	69
5.4.1 Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.....	69
Lieska	70
5.4.2 Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö	70
Lieska	71
5.5 Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.....	73
5.5.1 Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus	73
Lieska	75
5.5.2 Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu	77
Lieska	79
5.5.3 Muut opetuspalvelut	82
5.5.4 Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.....	82
5.5.5 Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen	82
Lieska	83
5.6 Paikallisesti päätettävät asiat	84

6. Opiskeluhoolto	85
6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma	86
Lieksa	96
1. Opiskelijahuollon kokonaistilanne ja käytettävissä olevat opiskeluhooltopalvelut.....	97
2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat	97
3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen	97
4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajien kanssa	98
5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen	98
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	98
7.1 Paikallisesti päätettävät asiat	99
Lieksa	99

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhoollosta termiä esiopetuksen opiskeluhoolto.

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹¹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹² laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹³. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁷ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹² Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

¹³ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹⁴ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkökohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusioiden periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. **Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).**

¹⁴ Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakeia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta². Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalakei³.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu⁴. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuustalakei⁵, tasa-arvotalakei⁶, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus⁷, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁸, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007¹⁰ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet¹¹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintotalakei¹² ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta¹³.

Suomen perustustalakein mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella¹⁴.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁵. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹⁶. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta¹⁷. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin¹⁸. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

1 Oppilas- ja opiskelijahuoltotaki (1287/2013), 2 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003), 3 Varhaiskasvatustalakei (540/2018) 12 § (1228/2020)

4 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022), 5 Yhdenvertaisuustalakei, 6 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta, 7 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999), 8 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989, 9 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016), 10 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007, 11 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015,

12 Hallintotaki (434/2003), 13 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), 14 Suomen perustustalakei (731/1999) 6 §,

15 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999), 16 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014), 17 Varhaiskasvatustalakei 12 §, 18 Perusopetuslaki 27 §

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta¹⁹. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa²⁰. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa- arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²¹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²², ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²³. Pidennetyn oppivelvollisuuden²⁴ (voimassa 31.7.2026 saakka) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1 a. Varhennetun oppivelvollisuuden²⁵ (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1 b. Esiopetusta järjestettäessä

otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen²⁶.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²², ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²³. Pidennetyn oppivelvollisuuden²⁴ (voimassa 31.7.2026 saakka) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1 a. Varhennetun oppivelvollisuuden²⁵ (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1 b. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen²⁶.

Esiopetusta ja täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa, noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeia²⁷ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita²⁸.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettinsä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

19 Perusopetuslaki 10 §, 20 Perusopetuslaki 2 §, 21 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §, 22 Perusopetuslaki 9 §, 23 Perusopetusasetus 3 § (309/2021), ²⁴ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §, 25 Oppivelvollisuuslaki 2 §, 26 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalakeia 12§, 27 Varhaiskasvatustalakeia 15 a § (1183/2021,) 28 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5, 29 Perusopetuslaki 3 §

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia³⁰. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu³¹.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³². Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille³³. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatustalakeia ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla³⁴. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa. Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁵. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Lieksa

Lieksassa esiopetusta toteuttavat sekä perusopetus että varhaiskasvatus. Tarvittaessa esiopetus järjestetään perusopetuksen yhteydessä alkuopetuksen yhdysluokassa ja esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta tarjotaan varhaiskasvatuksen järjestämänä.

Esiopetusryhmiä suunniteltaessa otetaan huomioon inklusion periaatteet: lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus. Oppimisen tuen käytännöt on kuvattu luvussa 5.

Kaikki lapsikohtaiset esiopetuksen oppimissuunnitelmat rakennetaan yhteisen opetussuunnitelman varaan. Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten esiopetuksen opetussuunnitelmaa toteutetaan kussakin

esiopetusryhmässä lukuvuoden aikana. Perusopetusasetus velvoittaa tiedottamaan lapsille ja näiden huoltajille keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.

Yhteistyö esiopetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa edistää sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja lisää opetuksen ja kasvatustyön yhtenäisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii opetustoimen sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön ja edistää sekä esiopetusryhmien että eri toimijaryhmien välistä monialaista yhteistyötä. Osallistumismahdollisuuksista huolehditaan riippumatta siitä, mikä suunnitelmien laatimistapa on. Lapsille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua esiopetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien valmisteluun. On tärkeää, että myös huoltajat voivat osallistua esiopetussuunnitelmatyöhön, lukuvuosisuunnitelman valmisteluun sekä esiopetusyksikön toiminnan suunnitteluun, erityisesti kasvatustavoitteiden,

30 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020), 31 Perusopetuslaki 31 §, 32 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013), 33 Perusopetuslaki 35 §, 34 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003), 35 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

toimintakulttuurin sekä kodin ja esiopetuksen yhteistyön osalta. Erityistä huomiota kiinnitetään lasten ja huoltajien kannalta mielekkäisiin ja monipuolisiin sekä lasten kehitysvaiheen huomioon ottaviin osallistumistapoihin. Lieksassa esiopetukseen ilmoittaudutaan sähköisellä tai paperisella lomakkeella vuoden alussa. Lomakkeet löytyvät Lieksan kaupungin internetsivuilta.

Lieksassa tutustuminen tulevaan esiopetusryhmään järjestetään keväällä. Lapsen ja huoltajien ajatuksia ja odotuksia lapsen esiopetusvuodesta kartoitetaan lukuvuoden alussa.

Esiopetuksessa on käytössä Wilma-ohjelma, joka mahdollistaa kodin ja esiopetusryhmän välisen viestinnän. Wilmaa hyödynnetään asiakirjojen laatimiseen ja tallentamiseen.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla³⁶. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. ~~Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen~~

³⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)¹⁵.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. **Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.** Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, **liikkumiseen** ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan³⁷, **ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5).** Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Liekksa

Lieksassa esiopetuksen tavoitteena on säilyttää lapsen luontainen uteliaisuus, elämänmyönteisyys ja oppimisen ilo. Lapsi kasvaa vastuuntuntoiseksi ja toisia ihmisiä kunnioittavaksi yhteisön jäseneksi. Hän oppii selviytymään arkipäivän elämäntilanteista yhä itsenäisemmin. Esiopetuksessa ja sen arjessa lapsi kasvaa oikeudenmukaisuuteen, suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoisuuteen.

Esiopetus tarjoaa lapsille leikkimisen riemua, oppimisen mahdollisuuksia ja yhdessäoloa erilaisissa ja vaihtelevissa oppimisympäristöissä. Pohjoiskarjalainen luonto ja kulttuuri antavat oman vivahteensa lieksalaisten elämään. Luonto metsineen ja vesistöineen, sekä kaupunki- että maaseutuympäristön monimuotoisuus eri vuodenaikoina ovat esiopetuksen suunnittelun ja monipuolisen toteutuksen voimavaroja.

Lieksassa lapsille laaditaan esiopetuksen oppimissuunnitelma Wilmaan kolmen kuukauden kuluessa esiopetuksen alkamisesta.

Esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan yhdessä opettajan ja lapsen huoltajan kanssa. Lapsen mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) siirtyy huoltajan luvalla varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, ja sitä hyödynnetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa laadittaessa.

Esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tarkentuvat lapsen yksilölliset kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tavoitteet. Keskeistä suunnitelmassa ovat lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, oppimiseen liittyvät valmiudet, sekä lapselle ominainen tapa toimia ja oppia asioita. Lasta haastatellaan ja hänen mielipiteitänsä kirjataan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan syksyllä ja keväällä. Myös lapsen omia toiveita ja ajatuksia oppimisesta ja toiminnasta kuunnellaan ja otetaan huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Oppimisen tukeen liittyvät käytännöt ja kirjaaminen on kuvattu luvussa 5. Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vasu on osa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

2.3 Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen³⁸, perusopetuslain³⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁴⁰ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi

yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää tunteita ja taitoja, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta

⁴¹.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia

38 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 39 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §, 40 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 41 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁴².

Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Liekka

Esiopetuksessa lasta kohdellaan arvostavasti, kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti inklusion periaatteita noudattaen. Lasten ja perheiden moninaisuus otetaan huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Lapsi harjoittelee käyttäytymistä ja hyviä tapoja päivittäisissä tilanteissa. Kiusaamista ennaltaehkäistään ja kiusaamistilanteisiin puututaan välittömästi. Esiopetuksessa on käytössä Lieksan kaupungin yhteinen ”Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta”.

Esiopetuksessa tuetaan lapsen oppimaan oppimista. Lasta autetaan tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Tavoitteena on hyvä arki ja oppiminen kaikissa arjen tilanteissa: jokaista hetkeä arvostetaan oppimismahdollisuutena ja lasta tuetaan oppimaan yksilöllisesti, omassa tahdissaan ja iloitsemaan onnistumisistaan. Positiivinen ja kannustava ohjaus ja palaute tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Lasten kiinnostuksen kohteita ja heiltä tulleita ideoita kuunnellaan ja huomioidaan toimintaa suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä rakennettaessa.

Lieksan kaupungin strategiassa määritellyt arvot ohjaavat myös esiopetuksen toimintaa

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat

esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen

42 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatusta ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen⁴³ periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän ja **liikunnallisen** elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

⁴³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin

vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁴⁴. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

2.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumisen tuen ja opiskeluhuoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

Liekka

Esiopetuksessa lapsen toiveita, ideoita ja ajatuksia kuunnellaan ja kartoitetaan mm. keskustelemalla lasten kanssa yksilöllisesti ja ryhmässä, sekä havainnoimalla lasta arjen tilanteissa. Lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja sen toteutuksessa. Oppimisympäristöjä rakennetaan ja muunnellaan yhdessä lasten kanssa.

Esiopetuksen palautekysely toteutetaan huoltajille keväisin. Lapsia osallistetaan ryhmässä sovitulla tavalla. Lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta hyödynnetään esiopetustoiminnassa. Lapsen kasvua, kehittymistä ja oppimista seurataan ja dokumentoidaan ryhmässä sovitulla tavalla.

⁴⁴ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

~~Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.~~

~~Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin ja oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.~~

~~Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.~~

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisen periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee, kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta, avointa vuorovaikutusta sekä yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja

oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota.

Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako- odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävät ja tavoitteet)

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteetin rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella⁴⁵. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen

mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁴⁵. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa.

⁴⁵ Perusopetuslaki 2 §, ⁴⁶ Perusopetuslaki 31 §

Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Lieksa

Esiopetuksen toimintatavat ja -menetelmät tukevat lapsen kokonaisvaltaista oppimista. Yhteistoiminnallisuus, teematyöskentely ja erilaiset projektit näkyvät toiminnassa. Toiminnassa keskeistä ovat tekemisen ilo, vuorovaikutus sekä itsenäinen ja omatoiminen työskentely.

Toimintamenetelminä ovat monipuolinen leikki, oppituokiot, työtehtävät sekä erilaisten ilmiöiden ja tapahtumien tutkiminen ja pohtiminen lapsen omassa toimintaympäristössä. Myös erilaiset retket, vierailut, juhlat ja yhteistyö eri tahojen kanssa (esim. varhaiskasvatus, perusopetus, oppilaitokset, kirjasto, kulttuuripalvelut, seurakunnat, musiikkiopisto, vanhuspalvelut ja paikalliset yhdistykset ja yritykset) kuuluvat osana toimintaan.

Toimintakulttuurin kehittäminen Lieksassa perustuu rakenteisiin, joilla turvataan yhteiset kohtaamiset kasvattajayhteisön välillä. Koko yksikön sekä esiopetuksen opettajien yhteiset kokoukset toteutuvat lukuvuosisuunnitelman (vuosikellon) mukaisesti.

Johtamisen suunnitelma ohjaa esiopetuksen toimintaa. Suunnitelman laativat päiväkotien johtaja, yhdysopettaja(t), varhaiskasvatuksen johtaja ja alakoulujen rehtori yhdessä. Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma sisältyy johtamisen suunnitelmaan. Johtamisen suunnitelmassa määritellään myös yhteistyön ja arvioinnin käytännöt. Suunnitelmassa huomioidaan täydentävän varhaiskasvatuksen käytännöt. Suunnitelma tarkistetaan vuosittain ja on kaikkien esiopetuksen toimijoiden nähtävillä verkkoympäristössä.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴⁷. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen. Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista.

⁴⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, **liikkumista**, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, **yhdenvertaisuutta** ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Liekse

Oppimisympäristöjen toimivuus vaatii jatkuvaa arviointia lasten, opettajan ja muun henkilöstön toimesta. Tavoitteena on oppimisympäristöjen monimuotoisuus, joissa on mahdollisuus leikkiä ja työskennellä kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöjen toteutus lähtee liikkeelle esiopetusyksikön vahvuuksista. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa otetaan huomioon lasten kiinnostuksen kohteita ja heiltä tulleita ideoita. Esiopetuksen henkilöstö huolehtii oppimisympäristön viihtyvyydestä ja turvallisuudesta. Opettaja suunnittelee, ohjaa ja arvioi oppimisympäristöjä vuorovaikutuksessa lasten ja muun henkilöstön kanssa inklusion periaatteet huomioiden.

Oppimisympäristö tarjoaa lapsille mahdollisuuksia omatoimiseen leikkiin, tutkimiseen, havainnointiin, ilmaisuun ja liikkumiseen. Esiopetusryhmästä löytyvät riittävät, sopivat ja ajanmukaiset oppimis- ja leikkivälineet. Oppimisympäristössä lasten tuotokset ovat esillä.

Oppimisympäristöjä ovat esimerkiksi

- metsät
- puistot ja muu lähiympäristö
- kirjasto
- liikuntapaikat
- Pielisen Museo

Yhteistyötahojen (kulttuuri- ja nuorisotoimi, seurakunnat sekä paikalliset järjestöt ja yhdistykset) järjestämät erilaiset tapahtumat tuovat monipuolisuutta oppimisympäristöihin.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴⁸.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

⁴⁸ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴⁹. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

⁴⁹ Perusopetuslaki 40–41 § (642/2010)

Lieksa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) ja 'palaute varhaiskasvatuksesta esiopetukseen' -lomake sekä muut mahdolliset lasta koskevat asiakirjat varhaiskasvatuksesta siirtyvät huoltajan luvalla esiopetukseen. Vastuu palautteen siirtämisestä on lähettävän ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla tai perhepäivähoitajalla. Siirtopalaverit järjestetään keväällä tai heti lukuvuoden alussa.

Lieksassa laaditaan kaikille esiopetuksessa oleville lapsille lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma Wilmaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Lasta haastatellaan ja hänen mielipiteitänsä kirjataan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan syksyllä ja keväällä. Esiopetusvuoden päättyessä opettaja arvioi yhteistyössä huoltajan kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjattujen pedagogisten tavoitteiden toteutumista.

Palautelomake lapsen esiopetusvuodesta, sekä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma siirtyvät Wilmassa lapsen tulevalle luokanopettajalle. Keskeiset lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät asiat käydään läpi lapsen tulevan luokanopettajan ja erityisopettajan kanssa siirtopalaverissa keväällä. Siirtopalaverin järjestämisestä vastaa lähettävän ryhmän esiopetuksen opettaja. Mahdolliset lasta koskevat tarvittavat lausunnot ja asiakirjat siirretään esiopetuksesta kouluun. Lähettävä taho kirjaa lähetettävät asiakirjat Wilmaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Daisystä tulostettu sähköinen Vasu sekä palautelomake Vakasta arkistoidaan Vakan arkistoon.

Mikäli lapsi tarvitsee tukea kasvuun ja oppimiseen, toimitaan luvun 5 periaatteiden mukaisesti. Nivelvaiheiden käytännöt on kuvattu tarkemmin luvussa 5. Lieksassa esiopetukseen ja kouluun tutustuminen järjestetään toukokuussa.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

- Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan
- toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut
- toimintakulttuurin kehittämisen osaaminen, vastuut ja johtaminen
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä toimintavuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja **liikkumiseen ja opetteluun—muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen** soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Lieksa

Esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa ja työtapojen valinnassa hyödynnetään lasten havainnointia arjen tilanteissa ja keskusteluja yksittäisten lasten kanssa sekä koko lapsiryhmän kesken. Opettaja päättää käyttämistään havainnointivälineistä ja tietojen dokumentoinnista. Havainnoinnissa seurataan lapsen leikkiä, tapoja toimia ja ilmaista itseään sekä selvitetään lapsen toiveita, ajatuksia ja kiinnostuksen kohteita.

Keskeisimpinä menetelminä esiopetuksessa ovat toiminnallinen oppiminen sekä ohjattu ja omaehtoinen leikki. Leikki edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista monipuolisesti.

Esiopetuksessa käytössä olevia työtapoja ovat esimerkiksi pienet oppituokiot, pienryhmätoiminta, yksilöllinen ohjaus, parityöskentely, työtehtävät, elämyksellinen tekeminen, draama sekä erilaiset pelit. Retket, vierailut, vierailijat ja juhlat kuuluvat toimintaan. Lapsia kannustetaan toimimaan aloitteellisesti ja itsenäisesti, kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, kokeilemaan ja pohtimaan asioita ja ilmiöitä. Esiopetusympäristö rakennetaan sellaiseksi, jossa kaikki voivat kokea oppimisen iloa omien vahvuksiensa kautta.

Esiopetusryhmät päättävät itse omassa esiopetuksessa painotettavista asioista.

Työtapojen kehittäminen Lieksassa

Esiopetuksesta alakouluun siirtyvien lasten huoltajille tehdään opetusta koskeva palautekysely keväällä.

Esiopetuksen työtapoja kehitetään aiemmin mainituilla huoltajille ja lapsille suunnatuilla kyselyillä. Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee, kehittää, arvioi ja dokumentoi toimintaansa säännöllisesti.

Lieksan kaupungin esiopetuksen opettajat kokoontuvat 1-2 kertaa lukuvuodessa suunnittelemaan, arvioimaan ja kehittämään esiopetuksen toteutumista ja käytäntöjä. Päiväkotien johtaja kutsuu koolle lukuvuoden ensimmäisen kokouksen.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁵⁰. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

⁵⁰ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁵¹. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁵². Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁵³.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁵⁴. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä **kasvun kehityksen** ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä.

~~Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia.~~

Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5.

Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.⁵⁵

⁵¹ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁵² Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁵³ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁵⁴ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998), ⁵⁵ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun **kehityksen** ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁵⁶. **Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä.** Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Liekksa

Toiminnan arvioinnin välineenä käytetään asiakaskyselyä huoltajille keväisin. Lapsia kuullaan ja osallistetaan ryhmässä sovitulla tavalla. Palaute ja kehittämisideat huomioidaan suunnittelussa.

Kaikille esiopetuksen oppilaille laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, johon kirjataan lapsen henkilökohtaiset tavoitteet yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Opettaja arvioi lapselle suunnitelmassa asetettuja tavoitteita säännöllisesti. Keväällä opettaja keskustelee lapsen ja huoltajien kanssa esiopetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

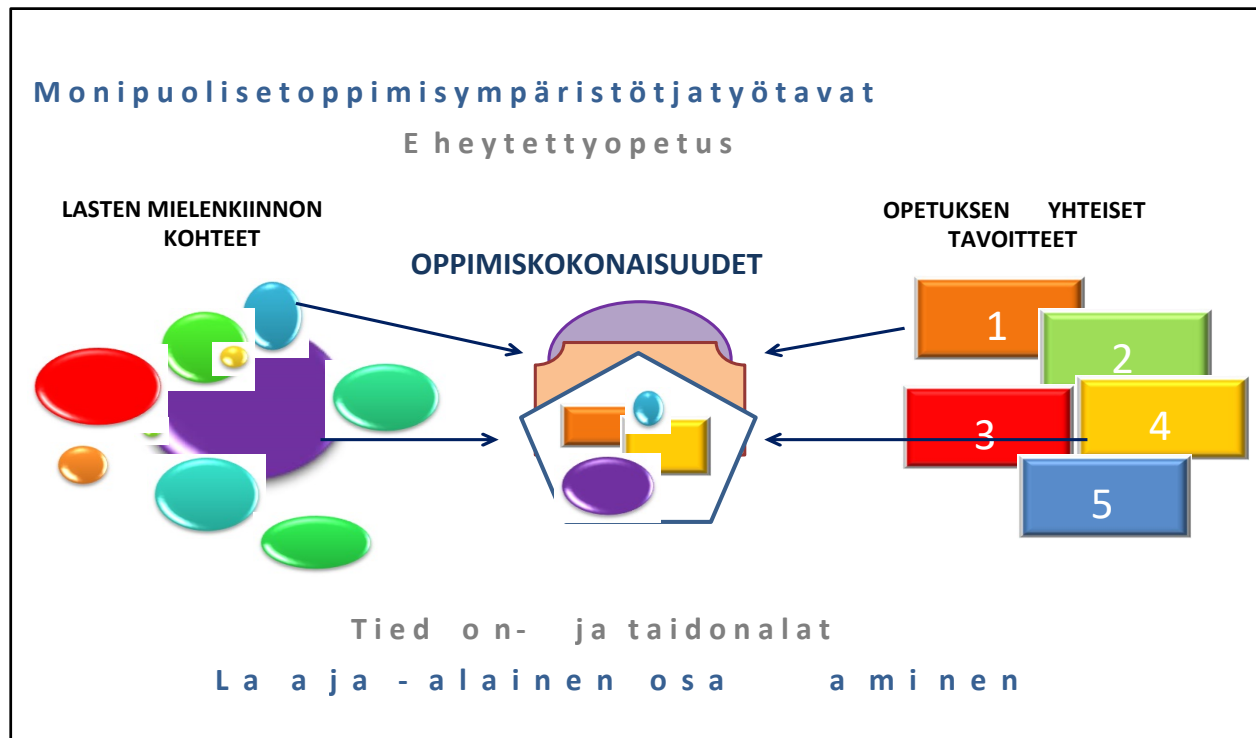
Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua **kehitystä** ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja

⁵⁶ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. **Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.**

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista.

Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielten rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnistetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. **Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.**

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelu sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syyseuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, **liikun** ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laajaalaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan **liikkumisen** iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyvin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Lieksa

Esiopetuksessa asetettuihin tavoitteisiin pyritään vuorovaikutuksessa lasten ja aikuisten kesken. Lasten mielipiteitä ja kiinnostuksen kohteita käytetään toiminnan toteutuksen lähtökohtina. Kasvattaja kuuntelee, kyselee ja kannustaa lapsia. Oppimaan oppimisentaidot, vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot ovat keskeisessä roolissa esiopetuksessa. Tavoitteina on lisätä lapsen uskallusta, rohkeutta ja kyvykkyyttä kohdata haasteita ja selvittää niistä. Tavoitteena on vahvistaa minäkuvaa ja käsitystä omasta osaamisesta sekä kehittää itseohjautuvuutta, oma-aloitteisuutta ja itsesääätelyä.

Esiopetuksen oppimiskokonaisuuksien ja toiminnan toteutuksen innoittajina otetaan huomioon paikallinen historia, kulttuuri ja luonto.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus

voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁵⁷ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

⁵⁷ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä.

Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Lieksa

Lieksassa tutustutaan esiopetusryhmän lasten kieli- ja kulttuuritaustoihin mahdollisuuksien mukaan, jotta lasten identiteetin kehittymistä voidaan tukea. Oman kulttuurin tuntemus on perusta toisen kulttuurin ymmärtämiselle.

Eri kieli- tai kulttuuritaustaiselle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan huoltajan kanssa lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja kulttuuristaan liittyvistä asioista, kuten ruokailu ja uskontokasvatukseen liittyvät asiat. Tarvittaessa käytetään virallista tulkkia lapsen asioista keskusteltaessa, jos huoltajat eivät osaa riittävästi suomen kieltä.

Esiopetusryhmissä annetaan Suomi toisena kielenä eli S2 -opetusta mahdollisuuksien mukaan.

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kohdalla pohditaan moniammatillisesti, aloittaako hän esiopetusvuoden jälkeen valmistavassa luokassa, perusopetuksen ensimmäisellä luokalla vai jatkaako hän toisen vuoden esiopetuksessa. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta tehdään aina hallintopäätös Lieksan kaupungin hallintosäännön mukaisesti. Tilanne arvioidaan aina tapauskohtaisesti ja lapsen edun mukaisesti. Huoltajia ohjeistetaan lapsen asioissa ja heidän kanssaan tehdään yhteistyötä. Myös eri kielitaustaisen lapsen kohdalla järjestetään tarvittaessa siirtopalaveri. Lieksassa valmistavan opetuksen järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä lukuvuosittain.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että

esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- tai yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1 Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevista asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Lieksa

Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut

Lieksan kaupungin esiopetusta antavissa yksiköissä oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyjä koskevat resurssoinnit, suunnitelmat ja toteutusmallit kirjataan lukuvuosittain lukuvuosisuunnitelmaan. Esiopetukseen laaditaan yhteinen esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma ja sitä tarkentava esiopetuksen vuosikello.

Tulevan lukuvuoden suunnittelu ja resurssointi aloitetaan hyvissä ajoin edellisen lukuvuoden keväällä tehden yhteistyötä moniammatillisesti ja tarvittaessa monialaisesti. Lukuvuosisuunnitelman laativat

alakoulujen rehtori yhteistyössä varhaiskasvatusjohtajan ja päiväkotien johtajan kanssa. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan opetuksen toteuttamisen keskeiset periaatteet.

Kirjattavia asioita ovat

- opetusryhmät
- suunniteltu henkilöstöresurssi (muun muassa esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat, erityisopettajat, ryhmäavustajat)
- suunnitelma ryhmäkohtaisen tuen toteutuksesta
- suunnitelma tuen tarpeiden mukaisesta resurssoinnista
- suunnitelma lapsikohtaisen tuen toteutuksesta lapsen päivän kokonaisuus huomioiden
- lapsikohtaisen tuen tarkoittaman pienryhmän muodostamisen sekä inklusiivisen opetuksen järjestämisen keskeiset periaatteet
- lukuvuosittain päätettävät muut opetustyötä ohjaavat keskeiset toimintaperiaatteet ja tavoitteet (esimerkiksi kehittämiskohteet, seulonnat ja testit)

Lukuvuosisuunnitelmaa seurataan lukuvuosittain arvioiden oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien vaikuttavuutta.

Esiopetuksen vuosikelloon kirjataan toiminnan suunnittelun, aikataulutuksen, arvioinnin ja raportoinnin tueksi lukuvuoden tärkeät ajankohdat ja tapahtumat.

Lukuvuosisuunnitelmaa ja vuosikelloa voidaan täydentää lukuvuoden aikana.

Lukuvuosisuunnitelman laatiminen ja oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteuttaminen

Päiväkotien johtaja, rehtori, varhaiskasvatusjohtaja ja erityisopettajat varhaiskasvatuksesta sekä perusopetuksesta suunnittelevat ja tarvittaessa konsultoivat opettajia.

Rehtori/päiväkotien johtaja/varhaiskasvatusjohtaja vastaavat

- opetusryhmien muodostamisesta siten, että esiopetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa ja esiopetuksen opettajan on mahdollista huomioida esiopetusryhmän tarpeet riittävän hyvin
- ryhmäkohtaisten avustajien, koulunkäyntiavustajien tai koulunkäynninohjaajien hyödyntämisestä lasten esiopetukseen osallistumisen tukena
- rakenteellisista ratkaisuista, jotka mahdollistavat opettajien sekä moniammatillisten ja monialaisten toimijoiden yhteistyön
- henkilöstön riittävästä osaamisesta lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja tuen toteuttamiseen liittyen (esimerkiksi täydennyskoulutus, erityisopettajan antama konsultaatio)

Esiopetuksen opettajat vastaavat

- lasten erilaiset tarpeet, edellytykset ja vahvuudet huomioon ottavasta opetuksesta ja opetuksen eriyttämisestä
- pedagogisista ratkaisuista, joilla huomioidaan paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset ja heille lisähaasteiden tarjoamisesta
- tuen toteutumisesta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tarvittaessa yhteistyössä erityisopettajan kanssa

- lasten kielellisen kehityksen tukemisesta ja eri tiedon ja taidon alojen käsitteiden opetuksesta
- työtapojen ja oppimisympäristöjen muokkaamisesta oppimisen edellytyksiä vastaaviksi
- pedagogisten järjestelyjen suunnittelusta ja toteutuksesta siten, että lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää
- yhteistyöstä muiden opettajien sekä moniammatillisten ja monialaisten toimijoiden kanssa
- oman toiminnan johtamisesta esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa sovittujen toimintaperiaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti

Lukuvuosisuunnitelman ja sen myötä oppimisen edellytyksiä tukevien järjestelyjen toteutumisen ja vaikuttavuuden arvioinnista lukuvuosittain vastaavat rehtori ja varhaiskasvatusjohtaja yhteistyössä henkilöstön kanssa. Arviointi on jatkuvaa ja sitä käytetään seuraavan lukuvuoden suunnittelun tukena. Arviointi kirjataan osavuosikatsauksen yhteydessä tehtävään toimintakertomukseen.

5.1.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen

edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetustyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitolpalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitolpalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Opiskeluhoilosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5.1.2 Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Liekka

Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen tuen yhteensovittamisen käytännöt

Tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Tietoa lapsen aiemmista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään siirtymävaiheissa.

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto siirretään salassapitovelvoitteiden estämättä. Samoin toimitaan lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esi- tai perusopetukseen.

Kaikissa siirtymävaiheissa tehdään tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kaikissa siirtymävaiheissa huoltajien kanssa keskustellaan ja huoltajia konsultoidaan lasta koskevista asioista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla.

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Kun arvioidaan lapsen tarvitsevan lapsikohtaista tukea siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen, tehdään lapsikohtainen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma sekä tukea koskeva päätös vastaanottavalla taholla viipymättä hyödyntäen lähettävältä taholta opetuksen järjestämiseksi saatuja välttämättömiä tietoja.

Tuen tarpeen arviointi, tuen järjestämistä koskeva suunnitelma ja tukea koskeva päätös tehdään luvuissa 5.3.1.–5.3.3. kuvatun mukaisesti.

Ryhmäkohtaiset yleiset sekä tarvittavat yksilölliset siirtopalaverit järjestetään hyvissä ajoin kevätlukukaudella tulevan lukuvuoden resurssien, ryhmien ja tukitoimien suunnittelun pohjaksi. Ajankohta täsmennetään esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa ja vuosikellossa.

Ryhmää koskevien siirtopalaverien järjestämistä koordinoi lähettävän ryhmän opettaja. Siirtopalaveriin osallistujat sovitaan kevätlukukaudella hyvissä ajoin ennen palaverien ajankohtaa.

Lapsikohtaiset siirtopalaverit järjestetään moniammatillisesti ja tarvittaessa monialaisesti. Yksilöllisten siirtopalaverien järjestämistä koordinoi ryhmän opettaja. Lapselle ja huoltajalle tarjotaan mahdollisuus osallistua lapsikohtaiseen siirtopalaveriin.

Tiedonsiirtoon liittyviä yleisiä käytänteitä

Kaikissa siirtymissä tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma voidaan tarvittaessa tehdä lähettävän ja vastaanottavan tahon yhteistyönä moniammatillisesti/monialaisesti.

Huoltajia ja lasta ohjeistetaan siirtymävaiheisiin liittyvissä käytänteissä sekä tarvittaessa hakemuksissa, kuten perusopetuksen aloittamisen aikaistaminen tai myöhentäminen.

Lapsen siirtyessä toiseen ryhmään, yksikköön tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen tai kouluun, voidaan tarvittaessa järjestää tiedonsiirtopalaveri, jossa siirretään opetuksen järjestämiseksi välttämättömiä tietoja toteutetuista/tarpeellisista ryhmäkohtaisista tukitoimista.

Yksilölliset lapsikohtaiset siirtopalaverit järjestetään tukitoimia tarvitsevien sekä pidennetyn/varhennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien lasten osalta moniammatillisesti ja tarvittaessa monialaisesti.

Erityisopettajat osallistuvat yhteistyössä vastuuhenkilöiden kanssa tuen tarpeen arviointeihin ja tuen toteuttamisen suunnitteluun sekä siirtopalaveriin tarvittaessa ja konsultoiden.

Asiakirjojen siirtäminen ja arkistointi

Asiakirjojen arkistoinnissa toimitaan lainmukaisesti ja Lieksan kaupungin sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Opetuksen ja tukitoimien järjestämisen kannalta oleelliset lasta koskevat asiakirjat ja viimeisimmät asiantuntijalausunnat siirretään lapsen tulevaan esiopetusyksikköön sovittujen käytänteiden mukaisesti. Asiakirjojen siirtämistä koordinoi lapsen opetusryhmän vastuupettaja ja hän vastaa siitä, että asiakirjat tulevat toimitetuksi varhaiskasvatus- tai esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti eteenpäin.

Lieksan kaupungin sisällä siirryttäessä toiseen yksikköön pedagogiset asiakirjat siirtyvät Wilmassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) ja Palaute varhaiskasvatuksesta esiopetukseen -lomake sekä muut mahdolliset lasta koskevat asiakirjat varhaiskasvatuksesta siirtyvät huoltajan luvalla esiopetukseen.

Palautelomake lapsen esiopetusvuodesta ja Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma siirtyvät Wilmassa lapsen tulevalle opettajalle. Lähettävä taho kirjaa lähetettävät asiakirjat Wilmaan Lapsen esiopetuksen

oppimissuunnitelmaan. Daisystä tulostettu sähköinen Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) sekä Palaute varhaiskasvatuksesta esiopetukseen -lomake arkistoidaan varhaiskasvatustyöyksikön arkistoon.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen tai kouluun, toimitetaan lapsen pedagogiset asiakirjat tulosteena uuteen esiopetusyksikköön tai kouluun. Oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaisten asiakirjojen lähettämiseen pyydetään huoltajalta kirjallinen tiedonsiirtolupa. Asiakirjojen siirtämistä koordinoi lapsen opetusryhmän vastuuopettaja ja hän vastaa siitä, että asiakirjat tulevat toimitetuksi varhaiskasvatus- tai esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti eteenpäin.

Lähettävä taho pyytää aina tiedonsiirtoon huoltajan luvan silloin, kun kyseessä on oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaisten asioiden siirtäminen.

Mikäli jokin lapsen varhaisimmista asiantuntijalausunnoista ei ole enää merkityksellinen opetuksen ja tukitoimien järjestelyille, se palautetaan siirtymävaiheessa huoltajalle.

Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittaminen

Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vasu on osa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuet voidaan yhteensovittaa lainsäädäntö ja määräykset huomioiden. Esiopetuksen tukitoimet ja varhaiskasvatuksen tuen muodot ja tukipalveluiden arviointi, toteuttamisen suunnittelu sekä päätöksen teko tehdään samanaikaisesti yhdistämällä tuki lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman liitteeksi.

Lapsen tuen tarve huomioidaan yksilöllisesti esiopetuksessa ja esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Tuen tarve arvioidaan aina lapsikohtaisesti.

- Esiopetuksen tuen tarpeen arvioinnissa huomioidaan
- oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve
- toteutetut opetusjärjestelyt
- ryhmäkohtaiset tukimuodot
- mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet

Täydentävän varhaiskasvatuksen tuen tarpeen arvioinnissa

- lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki)
- tuen tarvetta, tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen osalta tuen yhteensovittaminen toteutetaan niin, että ryhmän tarpeisiin vastaavia oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ja varhaiskasvatuksen pedagogisia ja rakenteellisia tuen muotoja suunnitellaan kokonaisuutena ja huomioidaan toteutuksessa koko päivää koskeva tuki.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa laadittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan esiopetuksen osalta

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan

Esiopetuksen oppimissuunnitelmaan täydentävän varhaiskasvatuksen osalta kirjataan

- lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet
- lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta
- tavoitteet henkilöstön pedagogiselle toiminnalle, jotka huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa
- lapsen tarvitsema tuki
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista kuten pedagogista ratkaisusta ja tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tehostettua tukea annetaan, jos yleinen tuki ei riitä. Tuki on voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista.

Erityistä tukea annetaan, jos yleinen ja tehostettu tuki ei riitä. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettava tuen taso. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista ja on jatkuvaa ja kokoaikaista.

Tuen päätökset esiopetuksen täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tehdään varhaiskasvatuslain ja -suunnitelman mukaisesti. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa tarvittaessa konsultaatiota ja tukea pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä täydentävän varhaiskasvatuksen osalta.

5.2 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkettyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen

toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden

arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevista asioista. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Liekka

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja aletaan suunnitella ja resursoida hyvissä ajoin kevätlukukaudella ennen esiopetuksen alkamista. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on lapsen esiopetuksen opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön näkemykset esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja toteutetaan suunnitelmallisesti ja ennaltaehkäisevästi oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä osana esiopetuksen toimintaa ja niitä toteutetaan esiopetusryhmissä tai joustavasti tarpeen mukaan muodostetuissa pienemmissä lapsiryhmissä tai yksilöllisesti. Ryhmäkohtaiset tukitoimet kohdistuvat kaikkiin esiopetusryhmän lapseen, eikä niiden toteuttaminen vaadi lapsikohtaista tuen tarpeen arviointia ja suunnitelmaa.

Ryhmäkohtaisen tuen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa esiopetusryhmän opettaja/opettajat. Opettajat ja muu henkilöstö tekevät tiivistä yhteistyötä. Yhteistyötä lapsen esiopetukseen osallistumisen kannalta välttämättömissä asioissa tehdään myös oppilas- ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelu ja toteuttaminen kirjataan esiopetuksen opettajan yleisesti käyttämin kirjausmenetelmin.

Rehtori/varhaiskasvatuksen johtaja kirjaa ryhmäkohtaisen tuen toteuttamisen periaatteet esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot:

Esiopetuksen opettajan antama yleinen tukiopetus

- tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista
- kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin
- eriyttää ryhmän toimintaa
- annetaan joustavissa pienemmissä ryhmissä
- järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein kuin tarpeen
- voidaan antaa ennakoivasti ja vastata myös lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin
- antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja
- voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena
- opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää

Esiopetuksen opettajan antama opetuskielen tukiopetus

- tavoitteena lasten opetuskielen taidon vahvistaminen
- järjestetään siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä
- annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kun tarpeen
- antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja tai muu opettaja
- voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena
- on kielitietoista opetusta > suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat
- opettajat tekevät yhteistyötä opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja järjestämisessä

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

- erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta
- toteutetaan ennaltaehkäisevästi sekä vastaten tuen tarpeisiin
- tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus
- kohdennetaan koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella
- toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös joustavasti muodostetuille pienemmille lapsiryhmille, joiden koko perustuu havaittuun tarpeeseen
- erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota (neuvontaa tai keskustelua), joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle

5.3 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

5.3.1 Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystieteiden palveluista. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja tai tukipalveluita, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

Liekka

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja tuen järjestämistä koskeva suunnitelma

Kun lapsen opettajat yhdessä toteavat, että ryhmäkohtaiset tukitoimet eivät ole riittäviä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi, käynnistetään viipymättä arviointi lapsikohtaisesta tuen tarpeesta ja laaditaan suunnitelma lapsikohtaisen tuen järjestämiseksi.

Myös huoltaja tai lapsi voi tuoda esiin havaintoja tuen tarpeesta. Huoltajalle ja lapselle kerrotaan tuen arvioinnin, suunnittelun ja päätöksen prosessista.

Arviointiin ja suunnitteluun ei tarvita huoltajan tai lapsen suostumusta eikä tuen vastaanottamisesta voi kieltäytyä.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin tekevät lapsen opettajat yhteistyössä. Laatimista koordinoi lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja, ja hän varmistaa asiakirjojen toimittamisen päätöksentekijälle esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin pohjana ovat ryhmäkohtaisia tukitoimia koskevat yleiset kirjaukset ja havainnot ryhmäkohtaisten tukitoimien vaikuttavuudesta.

Lapsen ja huoltajan näkemykset tuen tarpeen arviointia varten selvitetään.

Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Tarvittaessa lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja tuen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä oppilas- ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen osalta. Oppilas- ja opiskeluhuollon alaisten asioiden osalta noudatetaan kyseisen lain määräyksiä.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi sekä lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan Wilmaan.

5.3.2 Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Liekka

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella laaditaan viipymättä lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma (myöhemmin suunnitelma) Wilmaan.

Suunnitelman laativat lapsen opettajat yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimista koordinoi lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja, ja hän varmistaa asiakirjojen toimittamisen päätöksentekijälle esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti.

Tarvittaessa suunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä oppilas- ja opiskeluhuollon toimijoiden kanssa esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen osalta. Oppilas- ja opiskeluhuollon alaisten tietojen osalta noudatetaan kyseisen lain määräyksiä.

Suunnitelman laatiminen on mahdollista myös tilanteissa, joissa yhteistyölle on esimerkiksi huoltajasta johtuva este. Tällöin kuitenkin tarjotaan useita eri mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja yhteistyölle kuten palaverit, etäyhteydet, puhelut tai viestit.

Suunnitelmaan kirjataan lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin sisältö, arviointiin perustuvien tukitoimien toteuttaminen ja niiden seuranta.

Huoltajan ja lapsen hallintolain mukainen kuuleminen huolehditaan sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä arvioidaan aina, kun lapsen tarpeet sitä edellyttävät, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa tai useammin, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Suunnitelman toteutumisen ja tukitoimien riittävyyden arvioinnissa tehdään yhteistyötä lapsen opettajien, lapsen ja huoltajan kanssa. Arviointi on jatkuva.

Suunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

5.3.3 Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta.

Lieksa

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteuttaminen on opetuksen järjestäjän eli Lieksan kaupungin vastuulla. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus turvata riittävät resurssit ja varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteutuminen esi- ja perusopetuksessa osana kaikkea esi- ja perusopetuksen toimintaa.

Kuntalain mukaan kaupunginvaltuusto hyväksyy vuoden loppuun mennessä kaupungin talousarvion kalenterivuodeksi kerrallaan. Talousarvion yhteydessä hyväksytään myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on suunnitelman ensimmäinen vuosi. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.

Esi- ja perusopetus kuuluvat hyvinvoinnin palvelualueeseen. Palvelualueesta vastaavan toimielimen tehtävät ja toimivalta määritellään Lieksan kaupungin hallintosäännössä. Palvelualueen johtaja vastaa palvelualueensa toiminnasta sekä johtaa ja kehittää sen toimintaa yhdessä toimielimen kanssa. He myös vastaavat talouden ja toiminnan toteutumisen arvioinnista ja kehittämisestä palvelualueellaan.

Perusopetuksen yhteydessä toteutettava esiopetus kuuluu perusopetuksen tulosityksikköön. Tulosityksikön päällikkö on rehtori. Varhaiskasvatuksen yhteydessä toteutettava esiopetus kuuluu varhaiskasvatuksen tulosityksikköön. Tulosityksikön päällikkö on varhaiskasvatuksen johtaja. Lieksassa esiopetuksen suunnittelua tehdään tiiviissä yhteistyössä perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kesken.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua esiopetuksen osalta tekevät perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen esihenkilöt sekä henkilöstö yhdessä. Suunnitelman resurssien käyttämisestä, rakenteellisista ratkaisuista, tukitoimien suunnitelmallisuudesta sekä opetusjärjestelyjen vaikuttavuuden arvioinnista hyväksyy perusopetuksen yhteydessä toteutettavan esiopetuksen osalta rehtori ja varhaiskasvatuksen yhteydessä toteutettavan esiopetuksen osalta varhaiskasvatuksen johtaja. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt kirjataan tarkemmin esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan. Kirjaamisesta vastaa rehtori yhteistyössä varhaiskasvatusjohtajan kanssa.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen keskeisiä periaatteita

Opetuksen eriyttäminen

Pohjaa teokseen Onnistu eriyttämisessä (Roiha & Polso 2023)

Eriyttämisen tehtävänä on ottaa huomioon lasten väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot sekä erilaiset tavat oppia. Opetuksen eriyttäminen ohjaa sisältöjen ja työtapojen sekä tarkoituksenmukaisten opetusjärjestelyiden valintaa.

Eriyttäminen perustuu lapsen tuntemukseen ja on kaiken opetuksen pedagoginen lähtökohta. On tärkeää, että jokainen lapsi saa oman taitotasonsa mukaisia ja sopivan haastavia tehtäviä.

Eriyttämällä tuetaan lapsen itsetuntoa ja motivaatiota sekä turvataan oppimisen rauhaa. Eriyttämisellä myös ehkäistään tuen tarvetta. Hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista.

Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen lapsen oppimista ja on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä. Lapset saavat mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Lapsen yksilöllisyys tulee huomioida eriyttämisen eri osa-alueilla.

Eriyttämisen osa-alueet

1. Opetusjärjestelyt

- **Joustava ryhmittely**
 - perusteena lasten työskentelytyylit, sosiaaliset suhteet tai kiinnostuksen kohteet
 - mahdollistaa tietylle ryhmälle kohdennetun opetuksen, vertaistuen hyödyntämisen (toisilta oppiminen, toisten auttaminen ja kielenkäytön mallina toisilleen toimiminen) sekä pienryhmätoiminnan
 - ryhmittelyjä vaihdellaan usein ja lapsen tarpeita arvioidaan jatkuvasti
- **Samanaikaisopettajuus**
 - **tuettu opettaminen**, jolloin toinen opettaja on päävastuussa esiopetusryhmän ohjeistamisesta toisen opettajan antaessa lasten parissa kohdennettua ja yksilöllistä tukea
 - **rinnakkain opettaminen**, jolloin molemmat opettajat ohjaavat samanaikaisesti osaa esiopetusryhmän lapsista samassa tilassa
 - **täydentävä opettaminen**, jolloin toinen opettaja on päävastuussa koko esiopetusryhmän opetuksesta ja toinen opettaja täydentää ja monipuolistaa opetusta samanaikaisesti koko ryhmälle.
 - **tiiminä opettaminen**, jolloin opettajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opetusta yhdessä sekä ovat vastuussa opetuksen kulusta ja lasten oppimisesta vaihdellen ohjeistajan ja tukijan rooleja osaamistaan hyödyntäen
- **Esiopetustuntien palkitus**, jolloin opetusta voidaan järjestää pienryhmissä yhteistyössä eri esiopetusryhmien välillä, mikäli tuen järjestäminen on lapsiryhmien edun mukaista
- **Tukiopetus**, joko ennakoivasti, kertaavasti tai ylöspäin eriyttäen
- **Esiopetusryhmän henkilöstön resurssien monipuolinen hyödyntäminen** joko tukea tarvitsevan lapsen kanssa tai lahjakkaampien lasten kanssa

- **Lasten osallistaminen** opetusjärjestelyjen, eri työskentelytapojen ja aiheiden valintaan kiinnostuksen kohteiden mukaisesti

2. Oppimisympäristö

- **Fyysinen oppimisympäristö** (konkreettinen oppimistila ja sen rakenne)

Eriyttävässä oppimisympäristössä huomioidaan

- ilmanvaihdon, lämpötilan ja valaistuksen varmistaminen
- istumajärjestys lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan
- joustavasti muunneltavissa oleva kalustus ja niiden sijoittaminen
- pöytien ja tuolien korkeus
- esiopetustilan siisteys ja järjestys sekä tavaroille merkityt paikat
- verhot, tekstiilit ja sermit ohjaamassa huomiota olennaiseen, vaimentamassa ääntä sekä rajaamassa ja suuntaamassa näkökenttää
- kuulosuojainten käyttäminen
- rentouttavan taustamusiikin kuunteleminen
- rauhoittumiseen soveltuvien tilojen järjestäminen
- hiljaiseen itsenäiseen työskentelyyn soveltuvia tiloja
- erilaisten oppimispisteiden järjestäminen
- kuvatuon valitseminen tarpeen mukaan, ylimääräisten ärsykkeiden karsiminen ja tilan pelkistäminen
- kuvatukea esillä yksilöllisesti ja eriyttäen, esimerkiksi lapsen pöydällä
- monikielisyys huomioiminen oppimisympäristössä

- **Psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö**

Psyykkisellä toimintaympäristöllä tarkoitetaan oppimistilanteessa oppimiseen vaikuttavia tunteita ja tunteita, jotka voivat olla positiivisia, esimerkiksi esiopetusryhmän turvallinen ja rento ilmapiiri tai negatiivisia (esim. jännittäminen). Sosiaaliseen toimintaympäristöön liittyvät oppimistilanteissa vaikuttavat ihmissuhteet ja oppimisessa mukana olevien ihmisten keskinäinen vuorovaikutus. Psyykkisen ja sosiaalisen eriyttämisen kannalta tärkein asia on lapsentuntemus. Lasten ryhmäyttäminen suunnitelmallisesti läpi lukuvuoden parantaa sosiaalista ilmapiiriä ja lisää lapsentuntemusta, mikä auttaa oppimisympäristön eriyttämisessä. Työskentelyssä ryhmien ja parien muodostuksen tulee olla tietoinen ja harkittu prosessi, joka tukee oppimiselle asetettuja tavoitteita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei lapsi voisi koskaan valita työpariaan. Esiopetusryhmiä vaihdellaan tavoitteiden mukaisesti. Kaikkeen kiusaamiseen puututaan aina ja kaikissa tilanteissa.

Tarvittaessa yksilöllistä tukea tarvitsevalle lapselle vapaammissa tai siirtymätilanteissa

- varmistetaan, että lapsi tietää, mitä häneltä eri tilanteissa odotetaan
- ennakoidaan ja selvitetään lapselle etukäteen muutokset ja siirtymät
- järjestetään tarvittaessa apua siirtymätilanteisiin (aikuinen, vertaistuki)
- tarjotaan poikkeustilanteisiin valmiita ratkaisumalleja
- rajataan tarvittaessa yksilöllisesti ulkoilualueita tai -toimintaa
- kerrotaan selkeät, lapselle tiedossa olevat seuraamukset ei-toivotusta käyttäytymisestä

- varmistetaan mielekästä tekemistä leikki- ja ulkoilutilanteissa
- järjestetään rauhoittumiseen soveltuva valvottu tila

3. Opetusmenetelmät

Eriyttäminen opetusmenetelmissä tarkoittaa erilaisia lasten oppimista tukevia keinoja ja tapoja. Eriyttävässä opetuksessa on hyvä vaihdella ja toteuttaa monipuolisesti erilaisia opetustapoja. Mahdollisuuksien mukaan voidaan antaa lasten valita työtavat, jotta kaikenlaiset oppijat huomioitaisiin paremmin.

- **Opiskelutaidot ja itseohjautuvuus**
 - taitojen harjoittelun aloittaminen
 - huoltajien tiedottaminen opiskelutaitojen tukemisesta kotona
- **Selkeät ja tuetut ohjeet**
 - lyhyiden ja selkeiden ohjeiden antaminen
 - ohjeiden jakaminen pieniin osiin
 - ohjeiden tukeminen kuvallisesti
 - ohjeiden ymmärtämisen varmistaminen
 - yksilöllisten ohjeiden antaminen
 - mallintaminen
- **Yksilöllisen etenemisen mahdollistaminen**
 - esiopetustuokioiden keston eriyttäminen
 - yksilöllisen työskentelyajan mahdollistaminen
 - eteneminen omaan tahtiin yksilöllisin haastein ja tavoittein
 - joustavan toimintakulttuurin luominen esiopetusryhmään: eri asioita, eri aikaan ja eri lapsille
 - lasten osallistaminen opetusjärjestelyjen valintaan
- **Struktuuri eli selkeys, järjestelmällisyys ja pysyvyys esiopetuksessa**
 - tietyistä perusrutiineista kiinni pitäminen, esim. tuttu opetustuokion rakenne
 - huomion kiinnittäminen opetustuokioiden aloituksiin ja lopetuksiin
 - opetustuokioilla tehtävien asioiden sanallistaminen (opetustuokion tavoite, opiskellun kertaaminen)
 - kuvallinen päiväohjelma
 - ajan kulun havainnollistaminen
 - lapsen yksilöllinen esiopetuspäivän strukturointi tarvittaessa
- **Onnistumisista palkitseminen**
 - positiivinen palaute ja kannustaminen
 - palautteen annon eriyttäminen
 - tavoitteiden asettaminen mahdollistamaan palautteen antamista
 - konkreettisten palkkiojärjestelmien kokeileminen

- lasten mahdollisuus vaikuttaa palkkioon
- **Oppimateriaali**
 - yhteisen materiaalin käyttäminen, jolloin eriytetään asettamalla yksilöllisiä tavoitteita, vaaditaan eritasoista tuottamista tai mukautetaan tehtävien määrä lasten työskentelyyn ja taitotasoon
 - yksilöllisesti eriytettyjen materiaalien hyödyntäminen tai lasten ryhmitteleminen esimerkiksi kahteen tai kolmeen ryhmään työskentelemään taitotasoaan vastaavan materiaalin parissa
 - yhteistyön hyödyntäminen opettajien kesken materiaalin valmistamisessa ja etsimisessä
- **Oppilaiden monenlaiset kielitaustat**
 - lasten kielitaidon hyödyntäminen kaikessa opetuksessa
 - lapsen oman kotikielensä käytön mahdollistaminen, esimerkiksi tiedonhankinnassa ja suunnittelussa
 - monikielisyys huomioiminen ja esille tuominen positiivisella tavalla esiopetusryhmän oppimisympäristössä ja esiopetuksessa
 - huoltajien osallistaminen kielenkehityksen tukemiseen
- **Tasa-arvo**
 - turhan sukupuolittamisen välttäminen
 - lasten, perheiden ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen
 - lapsen kannustaminen yksilöllisiin valintoihin
- **Eriyttämiseen soveltuvia työtapoja:**
 1. Itsenäinen työskentely, jossa mahdollisuus hyödyntää
 - yksilöllisiä ratkaisuja työskentelyn tueksi, esimerkiksi kuulosuojaimet tai musiikin kuunteleminen
 - työskentelyvaiheiden tukemista tarvittaessa kuvin tai sanallisesti
 - istumapaikan huomioimista
 - lapsen liikkumisen mahdollistamista
 - tavoitteiden asettamista ja niiden arvioinnin harjoittelua
 2. Urakatyöskentely
 - vapaus valita eri vaikeustason tehtäviä, joita lapset saavat tehdä omaan tahtiinsa
 - urakoiden määrän ja sisällön eriyttäminen
 - keskittyminen ohjaamaan eniten tukea tarvitsevia lapsia
 - vertaistuen hyödyntäminen
 3. Pysäkkityöskentely
 - kiertäminen pareittain tai pienissä ryhmissä vuorotellen tekemässä tiettyä tehtävää tai toimintaa tietyllä paikalla tai oppimispisteellä
 - opettajan keskittyminen ohjaamaan haastavia pysäkkejä ja tukemaan niitä lapsia, joilla on eniten haasteita

- itsenäisesti ja mekaanisesti suoritettavien tehtävien laatiminen osaan pysäkeistä (vapauttaa opettajan ohjaamaan muita pysäkkejä ja tukea tarvitsevia lapsia)
 - työskentelyn keston ja määrän vaihtelu
 - vertaistuen mahdollistaminen
4. Projektit
- yksilölliset tavoitteet
 - aiheen valinnan, ajan ja tiedon etsimistapojen eriyttäminen
 - dokumentoinnin eriyttäminen (äänite, kuvaesitys, video)
 - esittämistapojen eriyttäminen (esitys kokoryhmälle, pienelle ryhmälle, parille)
5. Tutkiva oppiminen
- toteuttaminen lasten kiinnostuksen kohteiden pohjalta
 - opettajan vapautuminen ohjaamaan ja tukemaan enemmän tiettyjen lasten tutkivaa oppimista
 - eriyttäminen eri tutkimusmuodoissa (strukturoidu, kontrolloitu, ohjattu ja vapaa tutkimus)
6. Muut toiminnalliset työskentelytavat
- fyysisen aktiivisuuden sisällyttäminen työskentelyyn (esimerkiksi hae tehtävä, piirrä tai kirjoita, käy tarkistamassa) vaikuttaa myönteisesti tarkkaavaisuuteen ja stimuloi ajattelua
 - omatahtisen etenemisen mahdollistaminen
 - eriyttäminen helppoa ja huomaamatonta
 - opettajan vapautuminen ohjaamaan eniten tukea tarvitsevia lapsia

4. Oppimisen tukimateriaali

- **Opetusvälineiden ja tukimateriaalien joustava käyttö**
 - virikkeellisen ja pedagogisen materiaalin ja apuvälineiden tarjoaminen oppimisympäristössä
 - netin valmiiden materiaalipankkien hyödyntäminen
 - materiaalin jakaminen ryhmien ja opettajien kesken sekä yhteistyö
 - äänikirjojen käyttäminen
 - verkkotehtävien monipuolinen käyttö
 - laitteiden ja kääntäjäsovellusten hyödyntäminen oppimistilanteissa lapsen omalla äidinkielellä
- **Keskittymisen tukikeinoja**
 - kuulosuojaimet
 - taustamusiikki
 - voimapehmon tms. käyttö
 - sermit
 - istuinalustat, tasapainotyynt ja –pallot, pyörillä liikkuvat tuoli, erikoistuolit
 - painotyynt ja erilaiset painotuotteet
 - hypisteltävät tavarat kuten sinitarra, terapiavaha, stressipallo tai hernepusi
 - piirtämisen/värittämisen salliminen
 - työskentelyn jaksottaminen (tiimalasi, Time Timer –kello tai munakello)

5. Oppimisen arviointi

- **Arviointi eriyttämisen näkökulmasta**

- keskustelut ja palaverit sekä yhteistyö kodin kanssa tärkeää
- monipuolinen ja laaja-alainen arviointi
- lasten osallistaminen tavoitteiden asettamiseen, oppimisprosessiin ja arviointitapaan ikätaso ja taito huomioiden
- lasten vahvuuksien korostaminen ja positiivisen palautteen antaminen aina, kun se on mahdollista
- negatiivisten asioiden suora, mutta rakentava käsittely
- arvioinnin avoimuus

- **Itse- ja vertaisarviointi eriyttämisen näkökulmasta**

- lasten osallistaminen tavoitteiden asettamiseen
- itse- ja vertaisarvioinnin harjoittelu
- itse- ja vertaisarvioinnin eriyttäminen lapsen kykyjen mukaisesti
- itsearvioinnin toteuttaminen suullisesti

Kielitietoisuus

Pohjaa mm. Opetushallituksen julkaisuihin, eNorssin Kielitietoisien opettajan oppaaseen ja Ilona Kuukan diasarjaan Kielitietoisuus ja kielitietoiset työtavat

Eri kielten käyttö rinnakkain esiopetuksen arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sopeutumisessa.

Lasten kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan huomioon. Jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Lapsia ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin.

Lapsia ohjataan arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistetään kaksikielisiä ja monikielisiä lapsia rohkaistaan käyttämään osaamistaan kieliä monipuolisesti. Esiopetukseen voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja lapset käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä.

Kielitietoisessa esiopetuksessa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja jokainen opettaja on kielen opettaja.

Kielitietoiset työtavat ovat välttämättömiä kaikessa opetuksessa. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajilta sekä yhteistyötä että yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa. Kielitietoisuuteen kasvattaminen on osa kaikkea esiopetuksen toimintaa.

Kielitietoinen opettaja

- ymmärtää, että sisällön ja kielen oppiminen kietoutuvat aina yhteen
- havainnoi oman opetuksensa ja opetettavan sisällön kieltä
- tekee lapset tietoisiksi kielen erityispiirteistä
- rakentaa vuorovaikutusta, joka takaa kaikkien lasten osallisuuden
- ymmärtää, että opiskeltavien asioiden jäsentäminen, selittäminen lapsille ja oppimista tukevien aktiviteettien luominen on opettajuutta
- pitää kiinni opetuksen eettisyydestä eli pyrkii oikeudenmukaiseen opetukseen, jossa hyvin ja huonommin menestyvien lasten välinen kuilu olisi mahdollisimman pieni tavoitteista tinkimättä
- tekee yhteistyötä muiden opettajien kanssa

Esimerkkejä kielitietoisista työtavoista

- oppitunnin pääkohtien jäsentely
- avainsanojen tunnistaminen
- käsitteiden avaaminen ja selittäminen
- tärkeiden asioiden esittäminen aina vähintään kahdella tavalla
- asioiden välisten suhteiden visualisointi (kuvat, kaaviot, piirrokset)
- ennakkojäsennysten käyttö (sisältökartat, sisällysluettelot) ennen uuden asian käsittelyä
- asioiden toistaminen ja kertominen toisin sanoin
- selkeät siirtymät opetuksessa (aloitus, lopetus, siirtyminen aiheesta toiseen) ja selkeä opetuskielen käyttö
- tekstien yhteinen käsittely
- erilaisten muistivinkkien antaminen
- draaman käyttö opetuksessa
- toiminnallisten työtapojen käyttö
- lasta osallistavien työtapojen käyttö
- kaikkien aistikanavien hyödyntäminen oppimisessa
- erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen
- opetuksen luonteva eriyttäminen lasten taitotason mukaan
- lasten osaamien kielten hyödyntäminen
- lasten maailmantiedon ja kokemusten hyödyntäminen
- konkreettiset kieliteot esiopetuksen arjessa (esim. Eurooppa-päivä, vieraiden kulttuurien teemajaksot kuten Satakielipäivä, kieliviikko- tai kuukausi)

Tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta ja arviointi

Oppimiseen ja kasvuun liittyvät tuen tarpeet pyritään löytämään mahdollisimman varhain. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajat seuraavat jatkuvasti yhteistyössä lapsen oppimista ja kasvua. Yhteistyötä tehdään lapsen ja huoltajien kanssa.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnittelemisen ja toteuttamisen tueksi tehdään lukuvuosittain ryhmäkohtaisesti oppimisen valmiuksien ja oppimisessa edistymisen seulontaa ja arviointia.

Suunnitelma seulonnoista ja testeistä kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Tarkemman suunnitelman käytettävistä arvioinneista, seulonnoista ja testeistä sekä niiden toteuttamisesta sopivat opettajat yhdessä.

Aikataulut toteuttamisesta kirjataan esiopetuksen vuosikelloon.

5.4 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1 Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoolto luku 6).

Liekksa

Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa

- Opetuksen järjestäjä vastaa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen yleisestä tiedottamisesta kaikille huoltajille.
- Esiopetusyksiköt tekevät lukuvuosittain tiedottamista huoltajille omien tiedotuskanaviensa kautta.
- Lisäksi esiopetuksen opettajat voivat ryhmäkohtaisissa tapaamisissa kertoa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen prosessista ja käytänteistä.
- Lasta ja huoltajaa kuullaan hallintolain ja sovittujen käytänteiden mukaisesti.
- Lapselle ja huoltajalle kerrotaan toteutetuista ryhmäkohtaisista tukitoimista ja lapsikohtaisen tuen tarpeesta sekä tuen prosessin etenemisestä.
- Lapsi ja hänen huoltajansa voivat tuoda esiin havaintonsa ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävydestä.
- Lapsi ja huoltaja osallistuvat lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laadintaan ja siten tukea koskevan päätöksen valmisteluun. Lapsen esiopetusryhmän vastuupettaja sopii lapsen ja huoltajan kanssa yhteydenpidosta ja aikatauluista.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteutumisen ja riittävyyden arvioinnissa tehdään yhteistyötä lapsen opettajien, lapsen ja huoltajan kanssa. Arviointi on jatkuvaa. Lapsi ja huoltaja osallistuvat arviointiin yhteisessä arviointipalaverissa tai muutoin yhdessä sovittulla tavalla, kuten etäyhteydet, puhelut tai viestit.

5.4.2 Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut, kasvatusta- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairausten hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Lieksa

Opiskeluhoiltopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin arvioinnin ja kehittämisen pohjana ovat *Lieksan kaupungin strategia ja Hyvinvointisuunnitelma*.

Opetuksen järjestäjä laatii opiskeluhoiltoa toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten *Lieksan kaupungin opiskeluhoilto-suunnitelman*.

Opiskeluhoiltoon sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoilto sekä opiskeluhoiltoa palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut (OHL 3 §) ja esiopetusikäisille neuvolapalvelut. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko esiopetusyksikköä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoiltoa. Tämän lisäksi lapsella on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoiltoa.

Lain mukaan opiskeluhoiltoa toteutetaan suunnitelmallisena monialaisena varhaiskasvatuksen, opetustoimen sekä hyvinvointialueen yhteistyönä lasten ja heidän hoitajiansa sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Lieksa kuuluu Siun Soten hyvinvointialueeseen.

Opiskeluhoiltoa toteuttaminen on kuvattu Lieksan kaupungin opiskeluhoilto-suunnitelmassa. Opiskeluhoiltoa kehittäminen on jatkuvaa ja siitä vastaa opetuksen järjestäjä yhteistyössä koulujen sekä opiskeluhoiltoa henkilöstön kanssa.

Opiskeluhoilto-suunnitelma on laadittu opiskeluhoiltoa ohjausryhmän yhteistyönä. Suunnitelman arviointiin ja päivittämiseen lukuvuosittain osallistuvat myös opettajat, hoitajat ja lapset opetuksen järjestäjän käytänteiden mukaisesti.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsilla ja heidän hoitajillaan on tieto käytettävissä olevasta opiskeluhoiltoa.

Esiopetuksen ja opiskeluhoiltoa henkilökunnalla on velvollisuus ohjata lasta hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoiltoa etuuksia ja palveluja.

Esiopetuksen henkilökunta seuraa ja arvioi lasten hyvinvointia jatkuvasti. Opiskeluhuollon palveluiden piiriin ohjaaminen tapahtuu lapsen ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön käytänteiden mukaisesti.

Opiskeluhuollon ammattilaisten tiedottaminen yksiköissä tapahtuu pääasiassa Wilman kautta.

Esiopetuksessa on käytössä koulukuraattorin vuosikello, jonka mukaan koulukuraattoripalvelut toteutuvat lukuvuoden aikana.

Wilmassa ovat esimerkiksi

- opiskeluhoitopalveluiden yhteystiedot
- opiskeluhoitopalveluiden yleiset ajankohtaiset sekä pysyvät tiedotteet
- koulukuraattorin toiminnan tiedot
- neuvolan tiedot
- lapsiperhepalveluiden toiminnan tiedot ja ajankohtaiset sekä pysyvät tiedotteet

Opiskeluhuollon ammattilaisten, lapsiperhepalveluiden ja tarvittaessa muiden monialaisten tahojen kanssa tehdään yhteistyötä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ennaltaehkäisevästi, mutta myös korjaavasti. Opiskeluhuollon ammattilaiset osallistuvat yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin.

Oppitunteja, tuokioita ja tapahtumia suunnitellaan ja järjestetään opettajien kanssa yhteistyössä. Opiskeluhuollon ammattilaiset osallistuvat esimerkiksi kiusaamisen ja väkivallan ennaltaehkäisevään työhön, terveellisten elämäntapojen puolesta kampanjointiin sekä kaveri- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavaan työhön. Keskeiset yhteiset tapahtumat, kampanjat tai projektit kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan ja tarkennetaan vuosikelloon.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisessa voi tarvittaessa olla mukana opiskeluhuollon ammattilaisia opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen osalta. Oppilas- ja opiskeluhoitolaisten mukaisten tietojen käsittelyssä on oltava lapsen ja huoltajan lupa.

5.5 Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1 Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

~~Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon.~~

~~Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuako lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.~~

~~Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaiseksi 31.8.2026 mennessä. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman ja tukea koskevan päätöksen mukaisesti.~~

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin,¹²⁴ jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁵.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioda oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen

selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää kuusi vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁶. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁷. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁸, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁹ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹³⁰ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman

tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Liekksa

Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Lapsen esiopetuksen alkua varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsi tarvitsee enemmän aikaa esi- ja perusopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Myös kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn vaikuttava pitkäaikaissairaus voi olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen.

Varhennettu oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aiemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Esiopetus 6-vuotiaana kuuluu oppivelvollisuuteen. Lapsella on tällöin oikeus saada esiopetusta myös sinä vuonna, jona hän täyttää 5 vuotta.

Varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnin ja lapsen edun mukaisen koulupolun suunnittelun yhteistyön käytännöt ja vastuut

Tuen tarpeiden ja oppimisen edellytysten kokonaiskuvan saamiseksi sekä varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioimiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastellaan eri näkökulmista.

Arviointia tehdään yhteistyössä moniammatillisesti ja monialaisesti.

Arviointia ja päätöstä tehdessä hyödynnetään oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaisesti lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia ja lääketieteellisiä lausuntoja ja/tai terveydenhuollon aiempia tai arvioinnin aikana tehtyjä näkemyksiä lapsen tilanteesta.

Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta.

Hallintopäätöksen valmistelussa sekä lapsen edun mukaisen oppimisen polun suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kanssa.

Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnin, päätösprosessin ja lapsen koulupolun suunnittelun ja toteutuksen aikana. Lapsen ryhmän vastuuopettaja ohjeistaa huoltajia prosessissa.

Varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi tehdään siihen tarkoitetulle lomakkeelle ja arviointia koordinoi lapsen ryhmän vastuuopettaja.

Yhteistyössä laaditun asiakirjan laatimista koordinoi lapsen ryhmän opettaja varmistaa tarvittavien asiakirjojen toimittamisen päätöksentekijälle varhaiskasvatus-/esiopetusyksikön käytänteiden mukaisesti.

Huoltajan ja lapsen hallintolain mukainen kuuleminen huolehditaan sovittujen käytänteiden mukaisesti.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös tehdään tukea koskevan tarpeen arvioinnin perusteella hallintolain ja Lieksan kaupungin hallintosäännön mukaisesti.

Hallintopäätös varhennetusta oppivelvollisuudesta tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alettua.

Varhennetun oppivelvollisuuden lapsen perusopetuksen myöhentäminen

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain erityisen painavasta syystä (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Siirtymävaiheessa arvioidaan moniammatillisesti ja monialaisesti

- lapsen suoriutumista oppimäärän tavoitteista
- lapsen opetukseen osallistumisen edellyttämiä tukitoimia
- lapsen tarkoituksenmukaista opetuksen järjestämistä

Lapsella on oikeus tarvittaessa

- ryhmä- ja oppilaskohtaisiin tukitoimiin
- perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen
- toiminta-alueittain järjestettyyn opetukseen

Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä. Opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukeen.

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma sekä tukea koskeva päätös tehdään vastaanottavalla taholla viipymättä hyödyntäen lähettävältä taholta opetuksen järjestämiseksi saatuja välttämättömiä tietoja.

Siirtymävaiheen periaatteet varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on kuvattu luvussa 5.1.2.

Siirtymävaiheen periaatteet esiopetuksesta perusopetukseen on kuvattu Esiopetuksen opetussuunnitelmassa luvussa 5.1.2. ja *Perusopetuksen opetussuunnitelmassa 7.8.*

Tuen tarpeen arviointi, tuen järjestämistä koskeva suunnitelma ja tukea koskeva päätös on kuvattu Esiopetuksen opetussuunnitelman luvuissa 5.3.1.–5.3.3. ja *Perusopetuksen opetussuunnitelman luvuissa 7.4.1.–7.4.3.*

5.5.2 Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³². Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³³. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁴. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁵.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁶. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁷. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁸. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Liekksa

Sairaalaopetus

Pohjois-Karjalan keskussairaalassa, Joensuussa sijaitsevassa sairaalaopetusyksikössä tarjotaan sairaalaopetusta tutkimuksissa ja sairaalahoidossa oleville esi- ja peruskoululaisille. Sairaalaopetuksen järjestäjä on Joensuun kaupungin Nepenmäen koulu.

Esiopetusikäinen lapsi on oikeutettu sairaalaopetuspaikkaan, kun hänet on otettu potilaaksi osastolle erikoissairaanhoidon piiriin (osastopaikka). Myös erikoissairaanhoidon avohoidossa olevalla lapsella on mahdollisuus hakeutua sairaalaopetukseen. Avo-opetuspaikalle haetaan erillisellä hakulomakkeella ja valmistelun valinnasta sairaalaopetukseen tekee moniammatillinen työryhmä, jossa on sairaalaopetuksen lisäksi edustajat lasten- ja/tai nuorisopsykiatrian poliklinikoilta. Hakemuksen perusteella hallintopäätöksen tekee Nepenmäen koulun rehtori.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin, kuin se lapsen terveys huomioon ottaen on mahdollista.

Sairaalaopetuksen aikana lapsi säilyy oman esiopetuspaikan esioppilaana ja noudattaa siten sen opetussuunnitelmaa tai soveltuvasti Joensuun seudun opetussuunnitelmaa ja Nepenmäen koulun vuosisuunnitelmaa. Opetuksessa edetään lapsen voinnin mukaisesti. Erikoissairaanhoidossa olevan lapsen opetuksessa yhdistyvät oppimista ja esiopetukseen osallistumista ylläpitävä sekä lapsen hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite.

Lapsen esiopetuksen järjestäjä ja sairaalan sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan esiopetusryhmään siirtyvälle lapselle. Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Lapsen kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista lapsista.

Oppilas- ja opiskeluhoito sairaalaopetuksen aikana

Osastohoitopaikalla olevien lasten oppilas- ja opiskeluhoollollinen tuki tulee sairaalan kautta. Avohoidossa olevien lasten osalta palvelut tulevat lasten omasta esiopetuspaikasta.

Sairaalaopetuksen oppilaskohtaisen opiskeluhoollon työryhmän muodostavat sairaalaopettajat ja hoitohenkilöstö. Kokoontumisia on viikoittain ja niissä voivat olla mukana osaston lääkäri, sairaanhoitajat, psykologi, sosiaalityöntekijä ja toimintaterapeutti.

Sairaalaopetuksen vaiheet

Sairaalaopetuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen huoltajien, lähettävien ja vastaanottavien esiopetuspaikkojen, sairaalahenkilöstön ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa. Yhteistyötä tehdään tulovaiheessa, esiopetuksen aikana ja paluuvaiheessa.

Tulo sairaalaopetukseen

Sairaalakoulu ottaa yhteyttä lapsen huoltajaan, omaan esiopetusryhmään ja hoitohenkilöstöön lapsen oppimistilanteen kartoittamiseksi ja opetuksen järjestämiseksi sairaalaopetuksessa. Yhteistyötä tehdään myös lapsen oman esiopetuspaikan oppilas- ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa. Omassa esiopetuspaikassa koordinoiva yhteyshenkilö on lapsen esiopetusryhmän vastuupettaja. Muita yhteistyökumppaneita ovat lapsen muut opettajat, lasten neuvola, perheneuvola, kuraattorit ja rehtorit.

Huoltajille ja tarvittaessa lapselle järjestetään tutustumiskäynti sairaalakouluun ja pidetään ns. tulohaastattelu. Myös hoitohenkilöstön kanssa vaihdetaan vielä tietoja lapsesta.

Opiskelu sairaalaopetuksessa

Sairaalaopettajat tekevät koko esiopetuksen ajan tiivistä yhteistyötä lapsen oman esiopetusryhmän kanssa. Lapsen esiopetusryhmän vastuupettaja lapsen omassa esiopetuspaikassa koordinoi tiedonsiirtoa, ja vastaa tiedon siirtämisestä eteenpäin oppilas- ja opiskeluhoitolain määräykset huomioon ottaen.

Huoltajien kanssa pidetään yhteyttä puhelimitse, keskusteluissa esiopetuspaikassa ja hoitoneuvotteluissa osastoilla.

Sairaalaopettaja toimii hoidon moniammatillisena pedagogisena asiantuntijajäsenenä. Hän osallistuu lasta koskeviin kokouksiin ja hoitoneuvotteluihin tuoden näihin näkemyksensä ja tietämyksensä lapsesta esioppilaana. Sairaalaopettaja on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa lapsen kokonaiskuntoutusta.

Paluu sairaalaopetuksesta

Sairaalaopetuksesta palatessa vastaanottava esiopetuspaikka voi olla lapsen alkuperäinen aikaisempi esiopetuspaikka tai jokin muu esiopetuspaikka tai esiopetusryhmä. Paikka mietitään yhdessä huoltajan, oman esiopetuspaikan ja hoitohenkilöstön kanssa.

Lapsen palatessa takaisin esiopetukseen pidetään tiedonsiirtopalaveri. Siinä ovat läsnä tarpeen mukaan lapsi, huoltaja, lapsen esiopetusryhmän vastuupettaja ja muu mahdollinen esiopetuspaikan edustus (esimerkiksi rehtori/varhaiskasvatusjohtaja/päiväkotien johtaja), sairaalaopettaja ja lapsen omahoitaja sekä oppilas- ja opiskeluhuollon edustus. Tarvittaessa sairaalaopettaja (tai

koulunkäynninohjaaja/vastuuhoitaja) on alussa lapsen mukana tukemassa lasta kouluympäristöön sopeutumisessa sekä konsultoimassa opettajia.

Arviointi sairaalaopetuksessa

Arviointi suoritetaan yhteistyössä käyttäen lapsen oman esiopetuspaikan käytänteitä. Todistuksen esiopetukseen osallistumisesta antaa lapsen oma esiopetuspaikka. Lapsen arviointi kirjataan Wilmaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, kuten myös palaute esiopetusvuodesta yhteistyössä sairaalaopetuksen kanssa. Lapsen arvioinnista keskustellaan sairaalaopetuksessa sekä esiopetus- että joskus myös hoitoneuvotteluissa.

Lapsi tekee sairaalaopetuksessa itsearviointia sairaalakoulun käytänteiden mukaisesti.

Sairaalaopetuksen konsultatiivinen opetus

Sairaalaopetuksen konsultatiivista palvelua järjestetään Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen esiopetusikäisille lapsille sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai toteuttamiseksi myös muiden kuin erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten opetuksessa. Konsultaatiopalvelun ensisijaisena tehtävänä on tarjota esiopetusryhmien ja varhaiskasvatusyksiköiden henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen esiopetuksen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Konsultaation kohteena ovat lapset, joiden esiopetukseen osallistumisen haasteet kytkeytyvät mm. kiusaamiseen, mielenterveyden haasteisiin, itsetuhoisuuteen, masentuneisuuteen ja kouluikämyättömyyteen.

Konsultaatiopyynnöstä sovitaan aina ensin lapsen esiopetusryhmän rehtorin tai varhaiskasvatusjohtajan/päiväkotien johtajan kanssa. Tämän jälkeen lapsen esiopetusyksikössä järjestetään opiskeluholtosuunnitelman mukaisesti lapsen tueksi kootun moniammatillisen asiantuntijaryhmän palaveri ja pyydetään huoltajan suostumus konsultaatioon. Seuraavaksi päiväkotia / esiopetusryhmä lähettää konsultaatiopyynnön sairaalaopetukseen esitietolomakkeella. Konsultoivaan erityisopettajaan voi olla yhteydessä myös puhelimitse. Konsultaatiopyynnot voivat tulla myös lasten-, nuorten tai neurologian poliklinikoilta, jolloin lapsen hoitoryhmä täyttää esitietolomakkeen konsultaatiosta.

Konsultaatiopyynnön saavuttua sairaalaopetukseen ollaan ensimmäisenä yhteydessä lapsen huoltajiin. Tämän jälkeen käynnistyy moniammatillinen verkostotyö, jonka tavoitteena on selvittää mahdollisia syitä lapsen esiopetukseen osallistumisen haasteisiin. Jalkautuvassa työvaiheessa konsultoiva opettaja ottaa yhteyden esiopetusryhmän / päiväkodin henkilökuntaan. Konsultaation järjestämistä lapsen esiopetusryhmän/päiväkodin puolelta koordinoi lapsen esiopetusryhmän vastuuopettaja. Tällöin sovitaan päiväkotia / esiopetuskäynti, jossa sairaalaopettaja havainnoi lapsen esiopetusympäristöä ja verkostoituu kyseisen yksikön henkilöstön kanssa.

5.5.3 Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4 Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹⁴⁰ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisaajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

5.5.5 Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴¹, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen

järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Liekse

Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Opetuksen järjestäjä voi huoltajien hakemuksesta myöntää luvan perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin.

Huoltajan tulee toimittaa perusopetuksen aikaistamista tai myöhentämistä koskeva hakemus ja asiantuntijalausunnat opetuksen järjestäjän ilmoittamalla tavalla sinä vuonna, kun perusopetus olisi tarkoitus aloittaa (aikaistaminen) tai alkamassa (myöhentäminen). Hakemukset liitteineen toimitetaan samassa yhteydessä ilmoitettuun osoitteeseen.

Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä aikaisemmin (6-vuotiaana)

Oppilaan huoltajat voivat hakea lapselleen oikeutta aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Hakemukseen on liitettävä psykologin lausunto tai tarvittaessa lääketieteellinen lausunto.

Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin (8-vuotiaana)

Huoltajat voivat hakea lapselleen oikeutta aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin, jos se on lapsen edun mukaista. Hakemukseen on liitettävä psykologinen tai lääketieteellinen selvitys perusopetuksen myöhemmän aloittamisen perusteista.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten sekä ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain erityisen painavasta syystä (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole

sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Lapsen varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen ryhmän vastuuopettaja ohjeistaa tarvittaessa huoltajia lapsen poikkeavan perusopetuksen aloittamiseen liittyvässä hakuprosessissa sovituin käytäntein.

Huoltajan ja lapsen hallintolain mukainen kuuleminen huolehditaan sovittujen käytänteiden mukaisesti. Päätökset perusopetuksen poikkeavasta aloittamisesta tehdään hallintolain ja Lieksan kaupungin hallintosäännön mukaisesti.

5.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
 - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
- Luvun 5.4 osalta
 - Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa

- Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet
- Luvun 5.5 osalta
 - Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut (**voimaan 1.8.2026**)
 - Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴² määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴³.

Opiskeluhoollolla¹⁴⁴ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää¹⁴⁵. Opiskeluhoultotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁶.

Opiskeluhooltoja toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa¹⁴⁷. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhooltoja esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat

¹⁴² Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022) ¹⁴³ Oppilas- ja opiskeluhoitlaki 1 § (1225/2020), ¹⁴⁴ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 §, ¹⁴⁵ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020), ¹⁴⁶ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 §, ¹⁴⁷ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 §

ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁸. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁹.

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma¹⁵⁰. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵¹. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset¹⁵². Esiopetussyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵³ opetuksen järjestäjän opiskeluhoito-suunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*) sekä esiopetusyksikkö-kohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1–5¹⁵⁴. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoito-suunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁵ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁶.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁷ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1–5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin

¹⁴⁸ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

¹⁴⁹ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 9 §

¹⁵⁰ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

¹⁵² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

¹⁵³ Terveydenhuoltolaki 15 a §

¹⁵⁴ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁵ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁶ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁷ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁸. huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräjassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotastaisten lasten lukumäärät ja osuudet. Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotastaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (*opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto*) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶⁰.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶¹ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶² tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa

¹⁵⁸ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

¹⁵⁹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 6 §

¹⁶⁰ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁶¹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 14 §

¹⁶² Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 5 §

opiskeluhuollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶³. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶⁴ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁵.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin¹⁶⁶ (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi ¹⁶⁷koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoitokertomusten¹⁶⁸ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhuolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhuollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhuollossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus¹⁷⁰ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä

¹⁶³ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹⁶⁴ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 18 §

¹⁶⁵ EU:n tietosuojaasetus (679/2016), tietosuoja laki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

¹⁶⁶ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

¹⁶⁷ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 19 §

¹⁶⁸ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

¹⁶⁹ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 4 §

¹⁷⁰ Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §

- opiskeluhuollon monialainen yhteistyö¹⁷¹ oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷² lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷³, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälki-seurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁴ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁷⁵ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja

¹⁷¹ Perusopetuslaki 4 a luku

¹⁷² Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 11 §

¹⁷³ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁴ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 40 §, oppilas ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet

~~Esiopetuksessa opiskeluhoolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja opiskeluhooltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla¹⁶. Opiskeluhoollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina¹⁷. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸⁶. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa¹⁸.~~

~~Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta opiskeluhoollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoollon palveluja⁸⁸. Lapsen ja huoltajan osallisuus opiskeluhoollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja opiskeluhoollosta tiedottaminen lisäävät opiskeluhoollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhoollossa.~~

~~Opiskeluhoollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa opiskeluhoollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Opiskeluhoollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää opiskeluhoollon suunnitelmallista arviointia¹⁹.~~

Opiskeluhooltoryhmät

~~Opetuksen järjestäjä asettaa opiskeluhoollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset opiskeluhooltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella~~

¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

⁸⁶ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 § ⁸⁸

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano²⁰. Kaikki opiskeluhuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Opiskeluhuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen opiskeluhuoltoryhmä vastaa esiopetuksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen opiskeluhuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen opiskeluhuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja opiskeluhuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Opiskeluhuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai opiskeluhuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu²¹. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

6.2 Yhteisöllinen opiskeluhuolto

Opiskeluhuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.⁹² Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä opiskeluhuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen opiskeluhuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat

²⁰ja opiskelijahuoltolaki 14 § 1 - 4mom.

²¹ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

⁹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin²², joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.²³

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa²⁴.

6.3 Yksilökohtainen opiskeluhoito

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista opiskeluhoitoa.⁹⁶

Yksilökohtaisen opiskeluhoollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen opiskeluhoollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen opiskeluhoito esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen²⁵. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen opiskeluhoollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytyksensä mukaisesti²⁶. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Opiskeluhoitotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen

²² Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

²³ ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

²⁴ Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 § ⁹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

²⁵ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

²⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.²⁷ Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta²⁸.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhoitokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:²⁹

²⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

²⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

²⁹ja opiskelijahuoltolaki 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet ³⁰ tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma ³¹ toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhoitokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.³⁰

Opiskeluhoitokertomukset sekä muut opiskeluhoillon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan opiskeluhoitorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Opiskeluhoitorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.³¹

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Opiskeluhoillon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.³²

Lapsen yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhoillosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi³⁰. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot³¹. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää opiskeluhoillon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia

³⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

³¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

³² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihoillon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) ¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

³³ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

opiskeluhuollon jatkuvuuden kannalta³⁴. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.³⁵

6.4 Opiskeluhooltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös opiskeluhuollon osalta laatia yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa³⁶. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla opiskeluhuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat opiskeluhuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan opiskeluhoitoa koskeva osuus³⁷ paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus opiskeluhuollosta³⁸ yksikkökohtainen opiskeluhooltosuunnitelma³⁹.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä.

Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhohtopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa.

³⁴ja opiskelijahuoltolaki 23 § 3 mom.

³⁵ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

³⁶ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

³⁸ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

³⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoillon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1–5):

- 1) — Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista
 - 2) — Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoillon edistämiseksi
 - 3) — Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)
 - 4) — Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
 - 5) — Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma
- Lisää laatikot maakunnallisesta suunnitelmasta ennen Lieksa osuutta kaikkiin lukuihin.**

Lieksa

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden, sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä, sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Yksiköillä on omat oppilashuoltosuunnitelmansa, joissa on selvitetty tarkemmin oppilashuollon sisällöistä. Suunnitelmat on laadittu monialaisten yksikkökohtaisten oppilashuoltoryhmien tai muun tehtävään soveltuvan monialaisen ryhmän toimesta. Opiskeluhoillon ohjausryhmä vastaa Lieksan kaupungin oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista. Jokaisessa yksikössä toimivat lisäksi tapauskohtaisesti koottavat moniammatilliset asiantuntijaryhmät.

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta.**Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.**

Esiopetuksessa toimitaan kussakin yksikössä laaditun 'Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta' mukaisesti sekä perusopetuksen ja päiväkotien kriisisuunnitelmien ja palo- ja pelastussuunnitelmien mukaisesti.

Koulukohtainen opiskeluhoitosuunnitelma

Suunnitelmaan sisällytettäviä asioita:

1. Opiskelijahuollon kokonaistilanne ja käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut

- Opiskeluhoitoryhmän jäsenet
- Resurssien kohdentuminen yhteisölliseen ja yksilölliseen oppilashuoltotyöhön
- Opetushenkilöstön ja asiantuntijatahon työpanos
- Kouluyhteisön ja ympäristön mahdolliset erityistarpeet

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat

- Toimintatavat ja käytänteet
- Yhteistyö koulun ulkopuolisiin tahoihin
- Yhteistyö oppilaan opiskelun siirtymävaiheissa (mm. nivelvaiheet)
- Järjestyssäännöt ja niiden toimivuus
- Poissaolot ja niiden seuranta
- Yleinen hyvinvointi ja turvallisuus
- Toimintavalmius äkillisissä tilanteissa

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

- Toimintatavat ja käytänteet

- Yhteistyö kouluterveydenhuollon kanssa
- Kolmitasoinen tukijärjestelmä ja muut joustavat opetusjärjestelyt
- Oppilashuollon tuki kurinpidollisiin toimiin
- Oppilashuoltokertomuksen laatiminen
- Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajien kanssa

- Oppilaan huoltajan osallisuus oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa -
- Oppilashuollon periaatteiden ja menettelytapojen tiedottaminen oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

- Oppilashuoltotoiminta toteutetaan kouluilla ennalta määrätyn suunnitelman ja aikataulun puitteissa.
- Johtokunta ja oppilashuollon ohjausryhmä seuraa koulun oppilashuoltosuunnitelman toteutumista lukuvuosittain.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁴⁰. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen

⁴⁰ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁴¹.

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa⁴² rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat miten erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Lieksa

Lieksassa ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta.

⁴¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

⁴² Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §